

Megjelenik hetenkint háromszor, kedden, csütörtökön és szombaton, összesen harmadfél iven. Divalábok, képek, fametszések, himnuszok, színtinák és más mellékletekkel.

Előzetesi ára: helyben, 6 ft. 40 k. évenként 3 ft. 20 k. e. p., borsitokban 30 kraltöb. Vidékre félre 7 ft. 40 kr. A szerk. szállás zöldsaut. Jankovits, 2d. emeletb. bal sarok.

HARMADIK ÉV ELSŐ FELE.

TARTALOM. Elágzás és összeolvadás, III. N. y. töl. Petrarca' áldása, beszély Jodoktul. Levelek Emiliához P. H. L.-tól. Társaséleti szemle.

ELÁGZÁS ÉS ÖSSZEOLVADÁS.

III.

(Folytatás.)

Lássunk néhány példát a szellemibb tárgyakból. A magyar zeneszerző lehet emberileg szintolly művelt, mint az olasz vagy francia, vagy német, — de ezért a műveltség azon elvét, mely benne megtestesült gondolatban s érzelemben, szükségkép francia, német vagy olasz formákban fogja-e átvihetni a zenére? Épen nem, — sőt az ellenkező lehetőséget az újabb idő már tette is örövendesen bizonyítá. Már pedig a létről a lehetőre biztos a következtetés. — S nézzük a nyelvet. Miért nem lehetne a magyar ember olly művelt, mint teszem az angol, francia vagy német, — de azért, ha van magyar lelke is, azon idegen nyelvek' valamelyikét fogja-e művelni, s nem inkább a művelődés' alakjait, idomait, formáit saját nemzeti nyelvében megállapítani, megörökíteni? Kétségtelenül az utóbbit teendi. — Vagy térjünk bár át az anyagi körbe. Nem lehet-e a juhar, dió- vagy cseresnyefából — alakra nézve — szintolly csinos bútort készíteni, mint a mahagoni vagy szántálfából? s nem lehet-e az ezüst óratoknak szintolly kedveltető külsőt adni mint az aranynak? Sőt igen. Az anyag maga tehát az izlési műveltségre nézve igenen keveset vagy semmit sem határoz.

Vizsgáljuk most az öltözet' ügyét. Mit vethetünk öltözetben művelésnek alája? Külsejét, alakját. S mi teszi az öltözet' alakját? — a szabás. Igen, itt rejlik az egyszerű titok. Az öltözet' szabását, alakját csinosabbá, idomosabbá, tetszetősbbe tehetjük, de ez semmit nem változtat az anyagon, melyből az készül. Igaz ugyan, hogy már maga az anyag is, miből az öltözet készül, miután azt nem vesszük közvetlenül a természet' üléből, lehet csinosabban, célszerűbben, izletesben előkészítve, — de ez ismét csak azon anyag' külsejét illeti, azaz alakját, minőségét, de azért bármint műveljük is a gyaput, az selyemmé nem változik. S ugyanazon anyagból, például posztóból készülhet frakk

vagy zrinyidolmán, s az ültözet egészen más alaku lesz. — Az ültözetek' minősége és külsősége tehát leginkább az alaktól, a szabástól függ; — az anyagot, a kelmét többnyire éghajlat és termés határozza. Chinában igen szokott a selyem, mert sok selyem terem, — Orosz földön a szőrös ültöny, mert nagy a hideg, s van sok vad, s így tovább.

Ha már most a műveltségnek hatását az ültözetekre tekintjük, azt látjuk: hogy nemzetek' irányában tökéletesen összeolvasztóvá az soha nem leend már csak azon egyszerű oknál fogva sem, mivel éghajlat, időviszontagság és termés szükségkép más-más alakokat ad mindenütt az anyagnak, melyből az ültönyek készülnek. — Ugy de hát az ültönyek' alakjára, szabására nézve, lehetséges tán egy általánosb nemzeti összeolvadás? Ezt is két választófal lehetleníti. Egyik a már említettem éghajlati különység, mely szükségessé tesz különböző szabásokat, hogy az ültöny az időviszontagság ellen czélszerűen védő, vagy czélszerűen kényelmes legyen rendeltetése szerint. A másik a főnebb érintetem népsajátságai vagy költői elem, mely minden népnek saját szokott ültözködési módját legkedvesebbé teszi, melytől mint népszokástól egykönnyen meg nem vál, s melyre a műveltség' terjedése csak annyiban hathat, mennyiben egyik másik alakot, szabást tetszetősbbe, könnyedebbe, izletesbbe változtathatja, a nélkül hogy kivetkeztetné eredeti bélyegző sajátosságából, melynek hijával megszűnnék e vagy ama nemzet' saját ültöze lenni.

Igen de azt mondhatná valaki: épen ezen nemzeti különégeket az ültözetben kell megszüntetni, arra kell munkálnunk: hogy legalább külsőleg — ruházatban — olvadjon össze az emberi nemzet, — s ez az általános műveltség' földadata. Megvallom, e gondlattal nem igen tudok megbarátkozni. Ollyanok-e végre az emberek, mint a legyek, hogy egyiket a másiktól meg se bírjuk különböztetni? De ha szinte minden embert egynemű köntösbe bujdatnánk is, mit nyerünk ezen pusztá külsőséggel? Ki fogja letörteni például az afrikai s malayi faj' bélyegét az arcokrul, s azokat a kaukazi faj' vonalmaival elönteni? ki fogja a nyelveket s szokásokat mind kiirtani, s helyökbbe egy nyelvet, egynemű szokásokat ültetni? Ábrándos csalódás!

A műveltség — ültözet' tekintetében — mint általános összeolvasztó csak arra hathat: hogy a föld' minden embere ruhával takarózzék, — ronggyal fűdött vagy épen ruhátlan senki ne legyen. Ez lehetséges, ennek kell is lenni, s e tekintetben már is közönséges olvasztóul szolgál e világon a műveltség, mert minden művelt nemzetek ruházkodnak, — valamint viszont minden nép, mely ruházódik, már ez által, ha másban nem is, a műveltségnek első lépcsőjére hágott. — Azt azonban, hogy minden népek — műveltségnél fogva — egyenlően ültözködjének, kívánni nem lehet, mert nem mondhatni: hogy csak e vagy ama ruházat műveltségileg csinos, tetszetős. Ezeknél fogva át nem láthatom: miért volna például a frakk díszesebb ültöny, mint az attiladolmán, miután mindegyiknek olly szabást adhatni, mely az izlést kereső szemet kielégítheti. De azt igen átlátom: mikép lehet a frakk a maga körében csinosabb ültözet a bokáig lógó idomtalan szoknyakabátnál, s mikép lehet a zrinyidolmán díszesebb a szürkőpenynél. — S épen itt látom én azon mezőt, mellyen műveltségileg hatnunk kell, t. i. a nemzet' körében, de nem a nemzetek' mindenségében. Iparkodjunk azon, hogy minden nemzet, s így saját nemzetünk' ruházatai is műveltségileg összeolvadjanak, azaz, olly alakot vegyenek föl, mely lényegi összhangzás mellett a művelt izlés által idomítottassék, — a mi lehetséges, — de ne törünk arra: hogy egyik vagy másik nemzet' ültözetét — műveltségi szükség nélkül — minden egyéb nemzetre rákényszerítsük, rátukmáljuk, vagy holmi álokoskodással közönségesítsük, a mi a nemzetösszegeket, s főleg a népkülönégeket tekintve általános elfogadtatásban ugy sem részesülhet.

Bocsánat szép hölgyeim! hogy önökhöz szólva mindig férfiöltöny-példákra hivatkozom. De a mi a szabás, az idomizlás igazságát illeti, az egyikre úgy alkalmazható mint a másikra.

Tovább menve azon ellenvetéssel találkozhatom: hogy hiszen nem is az itt a főtekintet, hogy valamely nemzet minden rendbeli tagja s így a szoros értelemben vett nép is valamely általánosb európai öltöny használásában olvadjon össze, hanem inkább az, miszerint minden nemzet műveltebb tagjai egyesüljenek e tekintetben. Megvallom, a műveltség igényeinek főnebbi taglalása után épen nem tudok ily következtetésre jutni, s igen lehetségesnek találok, hogy külön nemzetek műveltjei, ha már törvények, szokások, nyelv szerint eltérnek egymástól, még öltözetben is különbözzenek, miután épen nem látom megsértetve a jó ízlést és műveltséget, ha Páris utcáin frakkban, Pest utcáin pedig zrinyiben hemzseg a sokaság. — A mi például a társasköri, különösen a táncvigalmi igényeket illeti, — ismét nem látom, miért ne lehessen attiladolmánban színtoll jó kört, sőt francia négyest is járni, mint ezelőtt frakkban nem csak keringőt, de még magyar magántánczot is jártak. Én itt nehézséget nem látok.

De hagyján, ha csak eddig volna a dolog. Hanem én az idegen öltözet ugynevezett műveltkör olvasztásában még más valamit is látok, mi lelkemet elsomorítja. Végsőleg, tekintve lehetünk ugyan igen hő, buzgó magyarok frakkban is, bálban úgy mint akárhol, — s így a csupán öltözeti külsőséget nem látom olly szörnyű lényegesnek, miszerint attól egyszer másszor kivételkép eltérni ne lehessen. De a külföldi szabásu öltönnel megkedveljük, s fájdalom kelletén túl megkedveltük a külföldi szabásu nyelvet, a külidomu érzelmeket, az idegen szabásu gondolatot, stb — s így elidegenülünk saját nemzetünk től nyelvileg, érzésileg, szokásilag, — holott pedig ez tagadhatlanul áll: hogy e tekintetben magunk közt nemzetileg összeolvadnunk kell, ha lenni akarunk.

Nem akarom e tárgyat még hosszasan fejtegetni ezuttal, csak annyit jegyzek meg rövid kivonatképen: hogy miután öltözetileg is teljes lehetlen a világösszeolvadás, és nemzetek közt elágzás e tekintetben is mindig lesz; nemzetileg pedig műveltség szabályai szerint az összeolvadás így is lehetséges: tehát azon legyünk, hogy megszüntessük a nemzeti elágzásokat minden tekintetben, s munkáljuk a nemzet összeolvadását még öltözetben is!

Mint hogy azonban annak, ki a czélt akarja, akarnia kell a rá vezető eszközöket is, más alkalommal még szölandok ily nemzeti összeolvasztó néhány eszközről, melyek köze sorozom nevezetesen az egyszerűséget, a társadalmi simulást is, s ekkor egyszersmind még bővebben fejtendem ki és társaséleti kifejlődésünkre alkalmazandom itt csak megpendített néhány nézetemet.¹⁾

Addig is hazám szép hölgyei! fordítsák arra mindenható bájszavokat minden körben, s minden alkalommal: hogy e hon összes lakói tiszteljék a törvényt és ősi szokást, szeressék nyelvünket s nemzeti öltözetünket. Csak így olvadhatunk egygyé valaha, csak így leendhetünk a szó legmagasztosabb értelmében: nemzet.

NEY.

¹⁾ S addig pár észrevételünkkel — főleg e mai czikkre vonatkozóval — mi is hallgatóunk. Szerk.